

Tillsammans kan vi verka för en god stadsmiljö

Svenska byggnadsvårdsföreningen verkar för dialog och kunskapsutbyte med företrädare för stadsbyggnad och byggnadsvård i hela landet. Härigenom kan underlag skapas för en organiserad opinionsbildning, för olika typer av initiativ och insatser för vården av vårt gemensamma byggda och gröna kulturarv samt för en långsiktigt hållbar stadsutveckling med en attraktiv stadsmiljö.

Med Gula listan visar föreningen värdefulla byggnader och miljöer i Sverige som hotas av rivning, ovarsam ombyggnad eller bristande underhåll. Målet är inte en komplett lista utan att visa förändringar och hot i våra kulturmiljöer. Gula listan är ett underlag för att skapa opinion och debatt både med syfte att påverka utgången för objekten och genom urval av objekt som vid fördjupad granskning kan belysa principiellt viktiga frågor vad gäller hanteringen av kulturarvet.

Enligt plan- och bygglagen har du som medborgare rätt till insyn och möjlighet att framföra synpunkter i den kommunala fysiska planeringen bland annat när det gäller de grundläggande principer som behandlas i denna folder. I vissa viktiga frågor kan föreningen bidra med yttranden i plan- och byggärenden eller stötta på andra sätt.

Kontakta gärna länsombuden i aktuella ärenden så kan vi tillsammans bedöma hur vi bäst kan samverka. Länsombuden i ditt län finns förtecknade på vår hemsida.

Välkommen att som medlem ingå i Sveriges nätverk för byggnadsvård och god stadsutveckling. Se vår hemsida www.byggnadsvard.se, ring oss på 08-30 75 85 eller skicka mejl till kansli@byggnadsvard.se.

”Våra krav på en god miljö skiftar inte med åren. Det gäller att uppmärksamma och utveckla de principer som förmått överleva tiden!”
John Sjöström: Stad och bostad, omtryckta eftertankar, 2014.

BYGGNADS
VÅRDS
FÖRENINGEN

Svenska byggnadsvårdsföreningen grundades 1975 och är en oberoende icke vinstdrivande, ideell förening med cirka 6000 medlemmar. Föreningen är en miljöorganisation vars huvudsakliga ändamål är att sprida och förmedla kunskap om byggnadsvård och sunt byggande, att slå vakt om vårt byggda och gröna kulturarv och nyttja detta som en resurs i stadsutvecklingen samt att främja en god stadsmiljö och god kvalitet i övrigt i nutida stadsplanering.

Stadsmiljöfrågor engagerar medborgarna alltmer. Men vad kännetecknar egentligen god stadsmiljö? Här beskrivs några grundläggande principer som vägledning och inspiration för såväl aktörerna i plan- och byggprocesserna som medborgarna i dialogen om stadsutvecklingen.

En avgörande förutsättning för en god stadsmiljö är att ta tillvara och bygga vidare på kulturarvet som vuxit fram under lång tid i våra städer, orter och bykärnor. Det krävs också en noggrann avvägning mellan alla de faktorer som samspelar i stadsbyggnaden för att vi ska kunna lämna väl fungerande samhällen vidare till kommande generationer. Därför får inte utvecklingen ske genom punktvisa insatser utifrån stundens behov utan måste bedrivas med ett helhetsperspektiv och en långsiktig inriktning.

För att uppnå detta krävs kunskap, politisk vilja och ett gott samtalsklimat mellan alla aktörer – politiker, byggherrar, arkitekter, antikvarier med flera – samt att medborgarna i demokratiska processer ges tillfälle att påverka och bidra med sina erfarenheter och sin kunskap.

1. Skydda bebyggelse och miljöer från olika tider

Stadens och ortens egenart med bebyggelse, landskap, gatusträckningar, vattendrag och grönstråk bör alltid vara utgångspunkten för alla förändringar. Årsringar i planmönster och bebyggelse samt hur man tillvaratagit naturgivna förutsättningar är ett värdefullt arv som visar olika skeden i utvecklingen. Ofta är äldre miljöer förknippade med historiska skeenden, en viktig kunskap för att förstå hur staden bör utvecklas. Att bevara specifika bebyggelsekvarter, stråk och offentliga rum befäster stadens struktur med områden av olika karaktär. Att bevara enstaka äldre byggnader kan på motsvarande sätt stärka karaktären på en plats.

Ta tillvara kulturmiljöer från olika tider för att stärka stadens och ortens identitet. Det äldre byggnadsbeståndet vittnar om platsens historia, erbjuder stora skönhetsvärden och bidrar till variation i stadsmiljön.

2. Verka för en god arkitektur anpassad till omgivningen

Varje epok präglas av sin byggnadsstil, given av tidens byggmetoder, material och viss samsyn om arkitektoniskt uttryck. Det är tänkvärt att äldre kvartersstadsdelar med måttlig skala och arkitektur från olika tider i många av våra städer, liksom trädgårdsstäder med olika hustyper och vackra gatu- och gårdsrum, hör till våra allra mest uppskattade stadsmiljöer. När man rör sig i en stad uppfattar man snarare stadsrummen än de enskilda byggnaderna vilket förutsätter en god arkitektonisk samverkan mellan husen.

Utforma ny bebyggelse så att det nya och det gamla bildar en sammanhållen stadsbild. Det krävs både en anpassning till skalan i stadsrummen samt variation och samspel i utformningen för att uppnå en god helhetsverkan.

3. Undvik höga och alltför stora hus i äldre stadsmiljöer

Höga och stora hus kan vara lämpliga i vissa lägen. Men om behovet av sol, grönytor samt servicefunktioner ska tillgodoses leder inte höga hus till en tätare stad eftersom bebyggelsen i stället måste glesas ut. Höga hus försämrar lokalklimatet genom ökad blåst och långa slagskuggor på gator och gårdar. Höga hus ger en anonym och otrygg miljö som leder till att barns utevistelse minskar till skada för deras hälsa och utveckling. Höga hus är dessutom dyrare att bygga på grund av utrymmeskrävande installationer och kraftigare byggnadsstommar. Hus som är avsevärt högre eller större än sin omgivning, kan också påverka stadsbilden negativt.

Tänk efter två gånger vid stora skalförändringar i bebyggelsen. Uppstickande och stora hus kan förrycka siluetten. Obalans kan skapas i stadsbilder som vuxit fram under flera hundra år genom att intrycket av kyrkor och andra märkesbyggnader som är viktiga symboler för ortens identitet försvagas.

4. Välj material och metoder som håller i längden

Bristfälligt utprovade metoder och material kan leda till både oönskade och oförutsedda resultat med stora ombyggnads- och underhållskostnader som följd. Vid ny- och ombyggnad och vid renovering bör man därför välja beprövade material utan miljö- och hälsofarliga egenskaper och med känt åldrande. Lita på den erfarenhet som byggts upp under hundratals år av byggande. Förändringar ska utföras varsamt och anpassas till bebyggelsens karaktär och dess tidstypiska drag. Lösningar bör väljas som medger utbyte utan stora ingrepp i framtiden. Detta förhållningssätt bör vara vägledande även för åtgärder för att spara energi och för klimatanpassning.

Använd utprovade byggmetoder och välj byggnadsmaterial som åldras väl och är lätta att underhålla. Vid förändringar bör metoder och material väljas som tar hänsyn till husets ålder och karaktär. Detta är god byggnadsvård!

5. Se varje projekt i ett livscykelperspektiv

Jordens resurser är ändliga. Därför bör varje byggprojekt kännetecknas av en resurshushållning som inkluderar hela livscykeln. Man bör ta tillvara det som redan byggts och därför undvika rivning av funktionsdugliga byggnader eftersom det betyder förlorad energi och ibland även att kulturmiljövärden går förlorade. Vid nybyggnad måste man redan på planeringsstadiet tänka igenom materialval, tekniska system, energibehov och framtida underhållsbehov. Dessutom måste självklart de åtgärder som krävs när byggnaden tjänat ut räknas in i hållbarhetsbedömningen.

Tänk på att livscykelperspektivet inbegriper byggnadens miljöpåverkan, från planering till rivning. För att minska det "ekologiska fotavtrycket" måste vi slita ut en byggnad innan den rivs, då bevarar vi samtidigt kulturmiljövärden.

6. Värna om den gröna strukturen

De gröna områdena i våra städer är en viktig del av vår kulturmiljö. De har tillkommit för att staden ska vara vacker och behaglig att vistas i. Forskning visar också att närhet till grönområden är avgörande för vår hälsa – stressen minskar, blodtrycket sänks och koncentrationsförmågan ökar. Grönytorna har även stor betydelse för klimatet i den urbana miljön – de jämnar ut temperaturvariationer, binder regnvatten och renar luften. Parker, trädgårdar, förgårdar, gröna stråk och alléer bör därför vara en självklar utgångspunkt för modern planering, liksom att tillvarata och vårda det gröna kulturarvet.

Planera för och spara grönska i samspel med bebyggelsen. Grönskan är nödvändig både för människors hälsa och för att mildra klimatpåfrestningar. Grönskan är en grundläggande förutsättning för att uppnå en attraktiv livsmiljö, särskilt viktig i den täta urbana miljön.